

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2024 року, протокол № 2

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

м.п.

РОБОЧА ПРОГРАМА
тренінг-курсу «Лідерство та командна робота»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Завідувачка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,
кандидатка економічних наук, доцентка
26 серпня 2024 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
27 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,
кандидатка економічних наук, доцентка
27 серпня 2024 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка

27 серпня 2024 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради
університету, кандидатка наук з державного
управління, доцентка
29 серпня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 4
2. Заплановані результати навчання	– 5
3. Програма навчальної дисципліни	– 6
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 8
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 8
4.2. Аудиторні заняття	– 8
4.3. Самостійна робота студентів	– 8
5. Методи навчання та контролю	– 9
6. Схема нарахування балів	– 10
7. Рекомендовані джерела	– 10
7.1. Основні джерела	– 10
7.2. Допоміжні джерела	– 11
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 13

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань – 07 Управління та адміністрування
2. Код і назва спеціальності – 073 Менеджмент
3. Назва спеціалізації –
4. Назва дисципліни – Тренінг-курс «Лідерство та командна робота»
5. Тип дисципліни – обов'язкова
6. Код дисципліни – ППО 27
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна – перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається – бакалавр
9. Курс / рік навчання – четвертий
10. Семестр – сьомий
11. Обсяг вивчення дисципліни:
 - 1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин) – 3,5 / 105
 - 2) денна форма навчання:
 - аудиторні заняття (годин) – 36
 - % від загального обсягу – 34,28
 - лекційні заняття (годин) – 10
 - % від обсягу аудиторних годин – 9,5
 - семінарські заняття (годин) – 26
 - % від обсягу аудиторних годин – 24,76
 - самостійна робота (годин) – 69
 - % від загального обсягу – 65,71
 - тижневих годин:
 - аудиторних занять – 2
 - самостійної роботи – 4
 - 3) заочна форма навчання:
 - аудиторні заняття (годин) – 12
 - % від загального обсягу – 11,42
 - лекційні заняття (годин) – 4
 - % від обсягу аудиторних годин – 3,81
 - семінарські заняття (годин) – 8
 - % від обсягу аудиторних годин – 7,61
 - самостійна робота (годин) – 93
 - % від загального обсягу – 88,58
 - тижневих годин:
 - аудиторних занять – 2
 - самостійної роботи – 5
12. Форма семестрового контролю – екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:
 - 1) попередні дисципліни – ЗПО 7. Психологія
ППО 1. Історія менеджменту
ППО 9. Менеджмент
ППО 11. Теорія організацій
ППО 11. Теорія організацій
ППО 15. Тайм менеджмент та організація управлінської діяльності
ППО 19. HR-менеджмент
ППО 22. Бізнес-планування та основи проектного менеджменту

- 2) наступні дисципліни – П.4. Переддипломна практика
Бакалаврська робота
14. Мова вивчення дисципліни – українська.

2. Заплановані результати навчання

<p>Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни</p>	<p>Загальні компетентності: ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Спеціальні компетентності: СК 7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту СК 9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань. СК 15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>ПР 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства. ПР 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації. ПР 9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи. ПР 14. Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації. ПР 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність лідерства. Роль лідера в сучасному суспільстві

Поняття, основні категорії. Сутність лідерства та управління, головні відмінності. Портрет сучасного лідера. Роль лідера в глобальному світі та на мікрорівні. Сучасне бізнес-середовище, внутрішня та зовнішнє середовище організації. Задачі лідера. Лідерство та прийняття рішень. Теорія Х та теорія Y. Щоденне лідерство. Історія лідерства. Організаційне лідерство. Приклади успішних компаній. Експертне, емоційне та ситуаційне лідерство. Віртуальне лідерство. Трансформаційні та транзакційні лідери. Класифікація лідерів. Обов'язки менеджера та керівника, відмінність керівника від лідера. Психотип лідера. Типи особистостей та лідерство. Політичне лідерство. Редизайн лідерства. Типи лідерства за М.Вебером.

Тема 2. Група та команда: сутність та механізм утворення

Групова динаміка: поняття та механізм. Механізм групової динаміки. Механізм розвитку. Механізм стабілізації. Поняття «група» та їх класифікація. Соціальна група. Умовні, реальні групи. Формальні, неформальні групи. Референтна еталонна група. Поняття команди її ознаки та види. Загальна характеристика основних моделей команди. Функціональна команда. Мультидисциплінарна команда. Самокерована команда. Ефективність командної роботи. Зміни в групах і формування команд. Команда і група: спільне та відмінності. Порівняльна характеристика роботи команд і груп. Уподобання роботи в групах і командах.

Тема 3. Групова динаміка. Фактори, які впливають на розвиток команди

Динаміка групи, поняття «команда», фактори і етапи перетворення групи в команду. Характеристика етапів існування групи (команди) по Такману і основні завдання лідера. Розвиток команди по Такману. Основні ознаки команди. Формування команди в організації. Етапи формування команди. Концепція групового розвитку. Стадії розвитку команди. Соціометрична теорія Морено. Метод соціометрії. Концепції командних ролей. Функціональні ролі. Командні (групові) ролі. Концепція командних ролей Р. Белбіна. Типи культури за моделлю К. Камерон і Р. Куїнна. Групові норми.

Тема 4. Командне ухвалення рішень

Умови прийняття рішень: визначеність, невизначеність, ризик та конфлікт. Прийняття рішень в умовах ризику. Дерево рішень. Евристичні методи прийняття рішень. Ефект якоря, боротьба з якорями. Рамкування. Творче прийняття рішень, креативність і лідерство. Прийняття рішень в умовах конфлікту. Вирішальні правила. Метод аналізу ієрархій. Особливості групового прийняття рішень. Втрата процесу. Проблема складу групи. Проблема участі. Проблема впливу. Властивості групи. Негативні ефекти в групі. Методики розроблення групового рішення. Метод Дельфі. Метод аналогій. Морфологічний метод. Метод «635». Метод модерацій. «Мозковий штурм» та його модифікації. Психологічні аспекти групових рішень. Групові ефекти

Тема 5. Організація та проведення лідером нарад і робочих зустрічей

Технологія підготовки проведення нарад і зборів. Поняття наради, засідання та зборів. Характеристика ділової поради. Особливості проведення нарад різних видів. Службові наради. Класифікація ділових нарад та методика їх раціонального проведення. Класифікація нарад за цілями, за способом проведення, за ступенем підготовленості, за періодичністю, за кількістю учасників, за складом учасників. Методика раціональної підготовки нарад. Технологічна схема підготовки і проведення наради. Етапи проведення ділової наради. Рекомендації менеджера щодо раціоналізації витрат часу на проведення ділової наради. Принципи проведення оперативних нарад. Характерні тип учасників нарад. Методи ефективного проведення нарад. Правила проведення зборів.

Тема 6. Емоційний інтелект лідера

Визначення емоційного інтелекту (EQ). Компоненти емоційного інтелекту: самоусвідомлення; саморегуляція мотивація емпатія, соціальні навички. Роль EQ у лідерстві. Вплив EQ на прийняття рішень.

Методи розвитку емоційного інтелекту лідера. Практика саморефлексії та усвідомлення власних емоцій. Використання технік управління стресом і емоціями (медитація, дихальні вправи). Покращення навичок активного слухання та емпатії. Аналіз реакцій у складних ситуаціях для вдосконалення самоконтролю.

Приклади успішних лідерів з високим EQ.

Тема 7. Організація міжособистісних комунікацій в груповій та командній роботі

Презентація: поняття, види та основні характеристики. Види презентацій. Презентація за сценарієм, інтерактивні презентація, автоматична, навчальна презентація. Структурні компоненти презентації. Способи завершення презентації. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Види публічного мовлення. Ділова промова, лекція, наукова дискусія, повідомлення. Теорія аргументації і переконання. Аргументація, теза у доведенні, аргумент. Правила і помилки аргументів. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування.

Комунікація в міжособистісних відносинах. Сутність і специфіка міжособистісної комунікації. Види і форми комунікації. Аксіальна і ретяльна комунікація. Масове спілкування. Спілкування як соціально-психологічна та комунікативна категорія. Комунікативний аспект спілкування. Мовлення. Інтерактивний аспект спілкування. Типи поведінки при взаємодії. Норма поведінки. Перцептивний аспект спілкування. Атракція. Стереотипізація.

Тема 8. Ведення лідером ділових переговорів

Поняття та види ділових переговорів. Переговори в діловому спілкуванні. Переговорний процес. Різновиди ділових переговорів. Стадії ділових переговорів. Оптимальна модель процесу переговорів. Стратегії ведення переговорів. Конструктивні переговори. Стили ведення переговорів. Стили, орієнтовані на конфлікт в орієнтовані на консенсус. Особливості конструктивних переговорів.

Тема 9. Конфлікти в командах: причини виникнення та стратегії їх вирішення

Сутність та характерні риси конфлікту. Види конфліктів. Умови виникнення конфлікту. Суперечність. Міжособистісні та ділові конфлікти. Конфліктна ситуація. Суб'єкти конфліктної ситуації. Інцидент. Конфліктогени.

Етапи розвитку конфлікту. Означення та причини міжособистісних конфліктів. Управління міжособистісним конфліктом в організації. Вирішення міжособистісних конфліктів. Ділові конфлікти в організації. Функціональні і дисфункціональні наслідки конфлікту.

Види конфліктів в організації. Конструктивний і деструктивний конфлікт. Причини ділових конфліктів в організації. Управління конфліктами в діловій сфері.

Прогнозування конфлікту. Профілактика, запобігання, стимулювання, діагностика і регулювання конфлікту. Психокорекція поведінки членів колективу з боку керівника. Розробка способів досягнення безконфліктних взаємин працівників у процесі трудової діяльності.

Вибір стратегії і тактика поведінки у конфлікті. Розв'язання ділових конфліктів в організації. Технологія вирішення конфлікту.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Сутність лідерства. Роль лідера в сучасному суспільстві	10	2	2	-	-	6	10	1	-	-	-	9
2.	Група та команда: сутність та механізм утворення	10	2	2	-	-	6	10	1	1	-	-	8
3.	Групова динаміка. Фактори, які впливають на розвиток команди	13	2	2	-	-	9	13	1	1	-	-	11
4.	Командне ухвалення рішень	14	2	4	-	-	8	14	1	1	-	-	12
5.	Організація та проведення лідером нарад і робочих зустрічей	12	-	4	-	-	8	12	-	1	-	-	11
6.	Емоційний інтелект лідера	14	2	4	-	-	8	14	-	1	-	-	13
7.	Організація міжособистісних комунікацій в груповій та командній роботі	10	-	2	-	-	8	10	-	1	-	-	9
8.	Ведення лідером ділових переговорів	10	-	2	-	-	8	10	-	1	-	-	9
9.	Конфлікти в командах: причини виникнення та стратегії їх вирішення	12	-	4	-	-	8	12	-	1	-	-	11
	Всього годин:	105	10	26	-	-	69	105	4	8	-	-	93

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбаченими тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти виконують індивідуальні завдання у вигляді індивідуальних розрахункових завдань.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних та кейсових завдань;
- проведення тренінгів;
- вирішення кейсових завдань;
- розв'язок розрахункових завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

3) виконання поточних контрольних робіт;

4) розв'язування задач та формулювання висновків за результатами розрахунків;

5) захист підготовленого публічного виступу;

6) участь в тренінгу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

Структура екзаменаційного білету включає одне теоретичне питання, десять тестових завдань та розрахункову задачу.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

Рис. 6.1. Схема нарахування балів студентам за результатами

6.2. Обсяг балів, здобутих студентами під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Адізес І. Командне лідерство. Як порозумітися з будь-яким менеджером. К.: Наш формат, 2019, 304 с.
2. Кові С. 7 звичок надзвичайно ефективних людей. Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012, 384 с.
3. Крейг Н. Лідерство починається з призначення. К.: Фабула, 2019, 240 с.
4. Ланкастер Дж. Лідерство в стилі Lean. Шлях до постійного вдосконалення вашого бізнесу. К.: K.Fund, 2017. 240 с.
5. Лідерство : навч.-метод. посіб. для студ. економ. спец. закл. вищ. освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Г. М. Чирва. – Умань, 2022. – 200 с.
6. Максвелл Дж. 21 беззаперечний закон лідерства. Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 320 с.
7. Моріц М., Фергюсон А. Менеджмент у стилі Манчестер Юнайтед. Як стати чемпіоном. К.: Наш формат, 2018, 312 с.
8. Морозов В. В., Чередніченко А. М., Шпильова Т. І. Формування, управління та розвиток команди проекту (поведінкові компетенції) : навч. посіб. К. : Таксон, 2009. 464 с.
9. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 освіта/педагогіка спеціальності 011 освітні, педагогічні науки. Полтава : ПУЕТ, 2020. 232 с.
10. Про лідерство: Harvard Business Review. 10 найкращих статей. К.: КМ- букс, 2016. 208 с.

11. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ. «Лілея НВ». 2015. 296 с.
12. Скібіцька Л. І. Організація праці менеджера. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
13. Скібіцька Л. І. С 42 Лідерство та стиль роботи менеджера: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 192 с.
14. Теорія і практика формування лідера: навч. посібник / О. Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : Друкарня Мадрид, 2017. 100 с.
15. Юрчишин, В.М., Ходак Л.М., Гобир Л.М. Групова динаміка та комунікації: конспект лекцій. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. 146 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Boyatzis R., & McKee A. Resonant Leadership: Renewing Yourself and Connecting with Others Through Mindfulness, Hope, and Compassion. Boston, Massachusetts : Harvard Business Review Press. 2005.
2. Frick D. Implementing Servant Leadership: Stories from the Field La Crosse, WI : D.B. Reinhart Institute for Ethics in Leadership. 2013.
3. Friedman S.D. Leading the life you want: skills for integrating work and life. Boston, Massachusetts : Harvard Business Review Press. 2014.
4. Mango E. Rethinking Leadership Theories. Open Journal of Leadership, 2018. No. 7, pp. 57–88.
5. Rosenbach W.E. Contemporary Issues in Leadership. New York, NY : Routledge. 2018.
6. Scouller J. The Three Levels of Leadership: How to Develop Your Leadership Presence, Knowhow and Skill. Oxford : Management Books 2000 Ltd. 2016.
7. Арзянцева Д.А., Довгань В.І., Захаркевич Н.П. Сучасні інструменти стратегічного планування кар'єри персоналу Державної прикордонної служби України. *Трансформація системи публічного управління створенням здоров'язбережувального та безпечного простору України: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (11 червня 2021 р., м. Переяслав-Хмельницький). Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, С. 80-82.*
8. Арзянцева Д.А., Захаркевич Н.П., Кобзар П.О. Наукові підходи до визначення сутності, ознак та функцій кадрового ядра організації. *Eurasian Academic Research Journal*. 2022. № 1. Р. 24-31.
9. Ведерніков М. Д., Гарват О. А., Чернушкіна О. О., Кравець І. М., Баксалова О. М., Атаманюк Е. А., Атаманюк Р. Ф., Хитра О. В. Мотивування персоналу: навчальний посібник. Хмельницький : ФОП Цюпак А.А., 2014. 254 с.
10. Вижива М. Сучасні теорії лідерства: гуманістичний ракурс. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, 2020. № 47. С. 9–26.
11. Гоулман Д. Емоційний інтелект у бізнесі. Віват, 2021. 528 с.
12. Гуменюк О.Г. Теоретико-методологічний аналіз особистісних теорій лідерства. *Scientific Journal "ScienceRise"*. 2016. № 10/1 (27). С. 30–36.
13. Деніел Гоулман, Енні Маккі, Річард Бояціс. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. В. Глінка. Київ : Наш формат, 2019. 288 с.
14. Джур О., Джига Л., Саламаніна С. Антикризовий менеджмент і лідерство на високотехнологічних підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2023. № (56). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-123>
15. Єфименко М., Ізюмцева Н. Роль лідерства в системі управління персоналом на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Випуск 24. С. 157—162. http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/24_-2018_ukr/29.pdf
16. Захаркевич Н.П. Конвергентне лідерство в умовах становлення креативної економіки. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів*. (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 126-128

17. Захаркевич Н.П. Трудовий абсентеїзм в сучасній практиці управління робочим часом. *Збірник тез XXVI щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова : Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* (м. Хмельницький, 12 березня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 94-96.
18. Захаркевич Н.П. Формування кадрового ядра закладу охорони здоров'я. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження»*. Запорізький національний університет. (20-21 квітня 2021 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С.55-58.
19. Захаркевич Н.П. Формування цифрових компетенцій персоналу підприємств в умовах четвертої промислової революції Індустрія 4.0. *Статистичні методи та інформаційні технології аналізу соціально-економічного розвитку: зб. текстів доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної наук.-практ. конф.*, 30 травня 2024 р. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 116-120
20. Захаркевич Н.П., Арзянцева Д.А. Сучасні форми стимулювання персоналу на основі партисипативного підходу. Забезпечення сталого розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кам'янець-Подільський, 14 квітня 2023 року). Кам'янець-Подільський: Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 2023. 147 с. С. 68-71.
21. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 380 с.
22. Карамушка Л.М. Лідерство в організації: аналіз основних підходів та важливість їх застосування в організаціях системи вищої освіти. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 2. С. 52–60.
23. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О. Психодіагностика лідерських якостей військовослужбовців : метод. посіб. К. : ТОВ «7БЦ», 2023. 171 с.
24. Лідерські якості в професійній діяльності / Романовський О.Г., Резнік С.М., Гура Т.В., Панфілов Ю.І, Голоवेशко Б.Р., Бондаренко В.В. ; за заг. ред. О.Г. Романовського. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 143 с.
25. Мараховська Н.В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Харків, 2009. 22 с.
26. Мацко Л.А., Прищак М.Д., Годлевська В.Г. Основи психології та педагогіки:навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. Вінниця: ВНТУ, 2009. 163 с.
27. Міляєва В.Р. Підходи до визначення поняття професійної компетентності на засадах лідерства в сучасній психологічній теорії. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, № 1, 2017. С. 1–10.
28. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 освіта/педагогіка спеціальності 011 освітні, педагогічні науки. – Полтава : ПУЕТ, 2020. – 232 с.
29. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навч. посібник. К. : Академвидав, 2005. 448 с.
30. Остряньська Н. В. Комунікативні процеси у навчанні. Х.: ХНАМГ, 2009. 24 с.
31. Прилепа Н. В. Лідерство в системі управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 5. С. 184—187.
32. Прищак М.Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2016. 151 с.
33. Тележкіна О.О., Лисенко Н.О., Кушнір О.О., Литвиненко О.О., Піддубна Н.В. Ділове спілкування: усна і писемна форми: навч. посіб. Харків : Смугаста типографія, 2015. 383 с.
34. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 428 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> – Веб-портал Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua> – Веб-портал Адміністрації Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Веб-портал Кабінету Міністрів України
4. <http://nbuv.gov.ua/> – Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
5. <http://gntb.gov.ua/ua/> – Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
6. <http://www.ounb.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
7. <http://www.adm.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
8. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/15040/> – комунікації в організаціях: процес, типи, зв'язки, бар'єри